

ՄԱՅԻՍ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի կես տարվան 6 ռուբլի
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлиς, Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ապրիլի 29-ին, Վերին-Ալուլիսում վախճանվեց

ԵՒԳԵՆԻՆ ՅԱՆՈՒՅԵԱՆ ՄԵԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՑ

Հանգուցեալի ամուսին Գարեգին եւ տաղբեր՝ Գրիգորի Մէլք-Մարութեանցները իրանց ամուսնունքով յայտնում են բարեկամներին եւ ծանօթներին, որ կիրակի, մայիսի 7-ին, պատարագից յետոյ, 12 ժամին կատարվելու է հողեհանգիստ կուկիայի ս. Աստուածածին եկեղեցում, Վորոնցովի արձանի մօտ:

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պարսից Շահը.—Ներքին Տեսչութիւն. Մա-
մուլ. Նամակ Ախալքալաքից. Նամակ Ղազարի
գաւառից. Նամակ Նոր-Բայազետից. Ներքին
Լուր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Յը-
րանսիայից. Արտաքին Լուրեր.— ՀԵՌԱՅԻՐ-
ՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻ-
ՐԱԿԱՆ. Ցաւերի ցուցակից:

ՊԱՐՏԻՑ ԾԱՀԸ

Վաղը, մայիսի 7-ին, մեր հարեան եւ
բարեկամ երկրի միապետը, Պարսից Մու-
ղաֆէրէդդին-Շահը ոտք է կոխում ռու-
սաց հողի վրա:

Ողջունելով Իրանի Շահնշահի մուտքը
եւ բարի գալուստ մաղթելով, մենք ան-
կեղծ համակրութեամբ ցանկանում ենք,
որ Նասրէդդին Շահի յաջորդի առաջին
այցելութիւնը Ռուսաստանին եւ նրա ճա-
նապարհորդութիւնը քաղաքակրթ. եւ-
րոպայում առանց բարեբար հետեւանքի չը-
մնայ այն երկրի բարոյական վերածնու-
թեան համար, որ Արեւելքի ամենահին
պետութիւններից մէկն է կազմում եւ որի
ժողովրդի մեծ մասը, իբրեւ արեւելեան
ցեղ, հին պատմութեան մէջ նշանաւոր
դեր է խաղացել:

Պարսկաստանը կապված է Ռուսաստա-
նի հետ ոչ միայն քաղաքական, այլ եւ
պատմական ու տնտեսական էական շահե-
րով: Միւս կողմից նա իր ծոցում պարու-
նակում է բնական այնպիսի նշանաւոր
հարստութիւններ, որոնց շահագործումը
կարող է մեծ զարկ տալ ամբողջ երկրի
տնտեսական եւ առեւտրական զարգացման
եւ նւթական բարգաւաճման հետ միա-
սին առաջ բերել մոտաւոր ու բարոյական
վերածնութիւն: Այդ բնական հարստու-
թիւնները շահագործելու եւ նրանցից
օգտվելու համար, ինչպէս եւ Ռուսաստանի
հետ ունեցած առեւտրական գործառնու-
թիւնները աւելի ընդարձակելու համար,
անհրաժեշտ է բարեփոխել ու կատարելա-

գործել հաղորդակցութեան միջոցները,
ճանապարհներ ունենալ, երկաթուղու-
գծեր անցկացնել կենտրոնական եւ արեւել-
նաբերական տեղերի միջով, գործարաններ
հիմնել եւ չը խորշել առհասարակ քաղա-
քակրթական միջոցները:

Հանգուցեալ Նասրէդդին Շահը եւ նրա
գլխաւոր խորհրդական մեծ վիզիրը, ներ-
կայ Սադրազամը, շատ լաւ ըմբռնել էին
այն միտքը, թէ մի կողմից ամրապնդելով
անկեղծ բարեկամական կապեր Ռուսաս-
տանի հետ, միւս կողմից լայն դուռ բաց
անելով եւրոպական քաղաքակրթութեան
առաջ եւ հեշտացնելով նրա մուտքը Պարս-
կաստան, կարելի կը լինի իրականաց-
նել Պարսկաստանի բարոյական եւ կուլ-
տուրական վերածնութեան գործը գէթ
ոչ հեռաւոր ապագայում: Եթէ Նասրէդ-
դին Շահը չը կարողացաւ իրականացած
տեսնել իր յոյսերը, գոնէ նա հիմք դրեց
եւ այդ հիմքի վրա շինութիւն կառուցա-
նել թողված է նրա յաջորդին, որն այսօր
հիւր է գալիս մեզ մօտ:

Եւ Մուղաֆէրէդդին-Շահը իր յորա-
մեայ թագաւորութեան ընթացքում աշ-
խատել է, որքան ներքին եւ երկրի պայ-
մանները, հետեւել հօր ծրագրին: Այդ
ծրագրի մի մասը նոյն իսկ իրագործված
է: Ռուսաստանի հետ բարեկամական կա-
պերը այնքան ամրապնդված են, որ այ-
սօր ռուսաց ազդեցութիւնը Պարսկաս-
տանում վերջնականապէս հաստատված է,
իսկ մի քանի ամիս առաջ կնքած փոխա-
ռութիւնը միջոց տուեց պարսից կառա-
վարութեան դուրս գալ իր տնտեսական
եւ ֆինանսական ճգնաժամից եւ մտածել
երկրի մէջ մի քանի անհրաժեշտ վերա-
նորոգութիւններ մտցնելու մասին: Այդ
կողմից Ռուսաստանը մեծ ծառայութիւն
արեց Պարսկաստանին եւ այժմ եւս առա-
ջարկելով իր օգնութիւնը՝ երկաթուղիներ
անցկացնելու համար, ինչպէս եւ շինելով
Ենդէլի-Դաղվիլեան խճուղին, նա, ան-
շուշտ, ահազին զարկ տուեց եւ կը տալ

երկրի տնտեսական եւ առեւտրական զար-
գացման:

Եթէ Ռուսաստանի այդ բարեկամական
օգնութեան հետ միասին, Պարսկաստանի
ներկայ վեհապետը կարողանայ, ինչպէս
որոշել է, իր եւրոպական ճանապարհոր-
դութիւնը կատարելուց յետոյ, մտցնել իր
երկրի մէջ հաստատ, որոշ օրէկներ,
կազմակերպել վարչական եւ դատաստանա-
կան հիմնարկութիւնները եւրոպական ձե-
ւով եւ դրանով ապահովել արդարադա-
տութեան գործը, ու զարդանք հիմնել,
ոչ մի տարակոյս չը կայ, որ հին Իրանը
կարճ ժամանակում կարող է վերածնվել:
Զարգանալ տնտեսապէս եւ մտաւորապէս:

Շահի ներկայ ճանապարհորդութիւնը
պէտք է նկատվի իբրեւ ակիզն այդ ծրա-
գրի իրագործման, եւ մենք անկեղծ սրտով
ցանկանում ենք, որ այդ ճանապարհոր-
դութիւնը աշողութեամբ պսակվի:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Մ Ո Ւ Ն

Ինչպէս յայտնի է, նկարիչ Ալվազովսկու հետ
միաժամանակ մեռաւ եւ ունգարական նշա-
նաւոր նկարիչ Մունկաչի: «НОВОСТИ» լրագիրը
«Մեր անկուտուրականութիւնը» վերնագրով
յօդուածի մէջ ցոյց է տալիս այդ երկու մահերի
վերաբերմամբ երեւան եկած հասարակական
տրամադրութեան տարբերութիւնները:

Մեռաւ Մունկաչի, եւ Ունգարիան ազի
մէջ թաղվեց. ցնցվեց ամբողջ երկիրը, ամ-
բողջ երկիրը միանգամից զգաց, որ իրանից
հեռացաւ մեծ մարդը—իր փառքը, իր պար-
ծանքը: Մեռածներին հարկաւոր չեն թաղ-
ման պատիւները, բայց կենդանի մարդիկ
զգում են մի անդամազրկել պահանջ որ եւ
է կերպով արտայայտելու իրանց յուզող վըշ-
տալի զգացմունքը, նրանք զգում են ցան-
կութիւն վերջին անգամ հրաժեշտ տալու
գոնէ այն մարմնեղէն պատեանին, որին կեն-
դանացնում էր հետացած ողբն, եւ մի ընդ-
հանուր զգացմունք միացնում է բոլոր դա-
սակարգերի եւ գիրքերի մարդկանց, կազ-
մում է մի անբաժանելի միութիւն, որ կապ-
ված է գէպի արուեստը, դէպի մարդկային
ոգու ստեղծագործող ոյժը ունեցած մի ընդ-
հանուր սիրով:

Ինչի նշան է այդ համազգային համակ-
րանքն ու վշտակցութիւնը: Կուտուրական ա-
ռաջադիմութեան նշան, պատասխանում է յօ-
ղուածագիրը:

Երբ ոգու ստեղծագործութեան մեծ ներ-
կայացուցիչ կորուստը պատճառում է ժողովր-
դական համասփիւռ վշտի պայթիւն, դա նը-
շանակում է թէ այն ողբն, որ կենդանաց-
նում էր մեծ մարդուն, յուզում է նաեւ նը-
րութիւնը ու ուրիշի շահերը պաշտպանելու մեծ
յիմարութիւն են համարում: Այս մարդիկ մաս-
նաւոր կեանքում սովորած լինելով կեղեքել
եւ հարստահարել, չեն զարգանում կեղեքել
անպաշտան ժողովրդին եւ պաշտօնավարու-
թեան ընթացքում: Աւելի լաւ է ասել, որ նը-
րանք բոլորը (մենք բացառութիւններ չենք
ճանաչում) աշխատում են դատաւորի պաշտօ-
նը ձեռք բերել միայն այն նպատակով, որ ա-
ւելի կարգին ու գիւրութեամբ կարողանան
կեղեքել: Մարդ չէ կարողանում առանց սրտի
կակիծ զգալու տեսնել այդ վամպիրներին ար-
դարադատութեան ներկայացուցիչ դերում: Մարդ
քիչ է մնում զարթոյթից պատուի, երբ տես-
նում է թէ ինչպէս նրանք ամենայնապագու ա-
նաժողութեամբ տեղի անտեղի պոկում են
վերջին կտոր հացի գինը:

Կաշառակերութիւնը, որ սաստիկ տարածված
է գիւղական պաշտօնականների մէջ ընդհանրա-
պէս, դատաւորների համար մի շատ սովորա-
բեր բան է համարվում: Երբեմն դատաւորը
համարձակվում է հրապարակում ահազին գո-
ռում գոչելով պահանջել իրան հասանելի
կաշառքը, ինչպէս մարդ կը պահանջէ իր ճա-

րան յարգոյնների օրտերը, նշանակում է թէ
այդ ողբն չէ հեռանում նրանցից, թէ եւ
մեռնում է նա, ով այդ ոգու ամենալաւ ար-
տայայտիչն էր: Նշանակում է թէ աչքի ընկ-
նող մարդը թողել է իր քաղաքակրթների
սրտում այնքան խոր հետք, որ դրանով յաղ-
թանակ տալու մահվան վրա եւ այսպէս,
Մունկաչիի հանդիսաւոր թաղումը, որի մա-
սին հաղորդեց մեզ հեռագիրը, վկայում է
կուտուրայի այն բարձր աստիճանի մասին,
որի վրա կանգնած է Ունգարիան:

Այժմ դանք մեզ մօտ:
Մեռաւ Ալվազովսկին, եւ լրագիրների մէջ
երեսացին դժգոյն համակրական մահացու-
ցանքներ, իսկ պատկերազարդ յաւելումների
եւ չափաթիւթների մէջ ապված է նկարչի
պատկերը: Սգի մէջ մտաւ ոչ թէ Ռուսաս-
տանը, այլ թէ ողբիւն, որ չէր կարող չար-
տայայտել իր կակիծը, քանի որ Ալվազովսկին
տուել է նրան ջրանցք եւ, առհասարակ,
չառ նպատակ է այդ քաղաքի ծաղկման
եւ քաղաքը անշուրտկալ չը մնաց ու յայտ-
նեց իր յարգանքը Ալվազովսկուն: Բայց
դժուար է ասել թէ ում էին մատուցվում
յարգանքները—արեւօք հարուստ մարդուն,
որ քաղաքի բարեբարն է եղել, թէ ծովի
բանաստեղծին, որ ռուսական արուեստի
պարծանքն է: Ոչ, մենք չը գիտենք գնա-
հատել մեր հողեկան գանձերը: Անկուտու-
րական ենք մենք, մինչեւ ոսկորների ծուծը
անկուտուրական: Ինչպէս հարստացած բուր-
ժուան անմոռաբար թափառում է իր ձեռք
բերած իշխանական պալատներում, որոնք
լի են արուեստի դարաւոր գանձերով, եւ
չէ զգում թէ այդտեղ ինչն է լաւ եւ թան-
գաղին, այնպէս էլ մենք ենք անտարբեր
նայում հոգու ստեղծագործութեան մեր ներ-
կայացուցիչներին եւ եթէ ողջունում ենք
նրանց, դա այն պատճառով է, որ ընդուն-
ված է այդպէս անել, այսինքն ողջունել նը-
րանց: Մենք յաճախ պարծենում ենք մեր
նկարիչներով, գրողներով, երաժշտագետնե-
րով, գիտնականներով, բայց մեր հոգու խոր-
քում մենք միայն մեր անսովոր դիմողակա-
նութեամբ ենք թոյլ տալիս, որ նրանք գո-
յութիւն ունենան: Մենք միայն համբերող
ենք նրանց վերաբերմամբ:

Դեռ լաւ է, եթէ միայն այդքանը լինի,
կաւեցանք մենք մեր կողմից: Լինում է եւ
աւելի սարսափելի վերաբերմունք, որ այժման
ժամանակ գուցէ բոլորովին անհետացել է ռուս
հասարակութեան մէջ: Դա այն է, որ մենք
նոյն իսկ գիտենք սովորածն անել այդ գործիչ-
ներին, որոնց անունը, սակայն, կարողանում
ենք մի մի արտասանել հպարտութեամբ, երբ
ազգային պարծենկոտութեան տրամադրու-
թիւնն է մեզ այցելում: Ապրել մեռած նշանա-
ւոր գործիչների հետ, զգալ նրանց ներկայու-
թիւնը մեր մէջ, սովորել նրանցից, ոգեւորվել
նրանց օրինակով—այսպիսի առաքելութիւն
մեր մէջ դեռ չը կայ եւ չէ զարգանում: Բա-
ւական է, որ իդէալի ներկայացուցիչ գործիչի
գերեզմանի վրա մի կամ երկու տասնեակ տա-
կառի քրտինքի, իր հալալ աշխատանքի վարձը
Փորձեցէք յանդիմանել նրան, փորձեցէք համո-
զել, որ կաշառակերութիւնը անբարոյականու-
թիւնն է, մեղք է. եւ նա ձեռք կը պատասխանէ.
«Եթէ մեղք լինէր, սառը պատուիրանների մէջ
«մի կաշառվիր» էլ գրված կը լինէր» եւ կա-
ւեցանք «սուրբ» իր սուրբ տեղով իսկի ա-
ռանց խուսկ ու մոմի մուրազ չի տալիս...:

Չափազանցութիւն չի լինի, եթէ ասենք, որ
մեր գիւղական դատարաններում ոչ մի գործ
առանց կաշառքի չէ սկսվում ու չէ վերջա-
նում: Իսկ որովհետեւ դատաստանական գոր-
ծերի շատութիւնից կախված է կաշառքի ա-
ռատութիւնը, այդ պատճառով դատաւորները
բնականաբար աշխատում են, որ դատարանը
միշտ լեզր լինի գանգատաւորներով, նրանք
չառ անգամ իրանց ձեռքով գիւղում երկպա-
ռակութիւններ են սերմանում ու զրգում գիւ-
ղացիներին դատարան դիմել, որպէս զի կա-
րողանան մէջտեղից օգուտ քաղել, խեղճ գիւ-
ղացիներին կեղեքել:

Ահա, օրինակի համար, թէ ինչպէս են ըն-
թանում մեր գիւղական դատարանի գործերը,
ընդհանրապէս: Դիցուք Թորոսը ուղղում է
գանգատվել Պողոսից, որ վերջինը վարել ու
ցանել է Թորոսի պատկանող մի օրավար հո-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՑԱՒԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿԻՑ

I

Ինչի է նման հրաշալի լճակը իր բերեղա-
նման ջրով, եթէ նրա մէջ սիրուն ու անուշ
ձկների փոխարէն վիտում են միայն գորտերի
զգուշիկ երանները: Ինչի է նման կանաչազարդ
պարտէզը իր հրապուրիչ տեսքով, իր դալար
մարգերով ու ստուերաշատ ծառերով, եթէ ցե-
րեկով միայն օձերն ու մողէսներն են շրջում
նրա ծառուղիներում, իսկ գիշերը բուռ աղա-
ղակն է միայն լսվում ծառերի զազալից: Ինչի
է նման հոյակապ մարմարեայ տունը իր ոսկե-
զօծ պատ ու առաստաղով, եթէ նրա մէջ թա-
ղաւորում է անձուռի մարդակերների մի խառ-
նիճաղանձ բազմութիւն: Նմանապէս ինչի է
նման ամենալաւ հիմնարկութիւնը իր ամենա-
ազնիւ ու բարի նպատակներով, եթէ նրա միջի
պաշտօնականները ամենատարբարական հասակացո-
ղութիւն անգամ չունեն ազնուութեան ու բա-
րութեան մասին:

Օրինակ, որքան գեղեցիկ հիմնարկութիւն է

գիւղական դատարանը: Որքան բարի
զգացումներով է տոգորված եղել այս հիմ-
նարկութիւն մտցնող օրէնսդրը, որ գիւղա-
կան խեղճ ժողովրդին իրաւունք է տուել իր
համար դատաւորներ ընտրելու եւ այդ ընտրու-
վի դատաւորներին, որպէս գիւղական կեանքին
լաւ ծանօթ մարդկանց, շատ ընդարձակ իրա-
ւունքներ է յատկացրել նրանց իրաւասութեան
ենթարկելով գիւղացիների մէջ առաջացող բո-
լոր առօրեայ վէճերն ու տարաձայնութիւն-
ները: Անկասկած, գիւղական դատարանի նպա-
տակը կատարելապէս վեր է ու համակրելի:
Բայց տեսնենք, արդեօք դատարանը հասնում
է իր գեղեցիկ նպատակին, կամ ժողովուրդը
կարողանում է օգտվել այս գեղեցիկ հիմնար-
կութիւնից:

Որպէս զի լաւ ըմբռնեք գիւղական դատա-
րանի կատարած գերը մեր ժողովրդի կեան-
քում, նախ պէտք է իմանանք, թէ ովքեր են
մեր դատաւորները: Համարեա ամեն տեղ գիւ-
ղական դատաւորի լուրջ ու պատասխանատու
պաշտօնը վարում են «անուան տէր» հարուստ
մարդիկ, այսինքն գիւղական վաշխատուները,
կեղեքիչները, կամ նրանց արքանեակները,
մարդիկ, որոնք բացի իրանց անձնական չա-
հերից ուրիշ ոչինչ չեն ճանաչում եւ արդա-

րինքն գործուն, — եւ նա ու նրա գործը կը մոռացնէր, անհետ կը կորչէր: Մենք ունեցել ենք չորսնալի, տաղանդաւոր գործներ, բայց նրանց գործածքները գտնելու, նրանց հետ ծանօթանալու համար պէտք է ահագին տանջանքներ յանձն առնել, որոնք, խնդրել հարկուր ու մի մարդկանց: Մենք անցեալ տարի էլ մատնացոյց ենք արել մեր այս անբարեխղճութիւնը, յանցաւոր անտարբերութիւնը, բայց կրկին անելով չէ, որովհետեւ ոչ ոք չէ կարող ասել թէ մի անգամ ասածը մեր մէջ կարող է իսկոյն ազդեցութիւն անել եւ գործնական հետեւանք ունենալ: Մեր անկողնութեան թիւնը անելի եւս թանձր է, անելի եւս անմարտիւր...

ՆԱՄԱԿ ԱՆԱԼՔԱՆՔԻՑ

Ապրիլի 27-ին
Ապրիլի 28-ին քաղաքային վարչութեան դահլիճում կայացաւ քաղաքի ա. ինչ եկեղեցու երէցփոխի ընտրութիւնը:
Ընտրողական սկզբունքը որքան էլ հին է հայերես մէջ, որքան էլ ընդհանրացած ու ժողովրդականացած, այնու ամենայնիւ նա դեռ չէ ծառայում իր բարձր կոչմանը: Մեզանում ընտրում են, որովհետեւ առաջարկում է ընտրել եւ ընտրվում է նա, ով շատ «խնամիներ» ու բարեկամներ ունի: Իսկ եթէ «բիւրուստ» չը կարգադրվի ընտրել որ եւ է հասարակական պաշտօնեայ, դուք մէկը ցնահ վարէր անսահման իրաւունքներով նոյն պաշտօնը եւ ահա ընտրվեց եկեղեցու երէցփոխ, որովհետեւ առաջարկված էր ընտրել: Երբորը չարքան էր, որ հասարակութիւնը զբաղված էր այդ ընտրութիւններով, մասնաւոր որոշ կերպարանքի տէր անհատներ, որոնք մի կողմը դրած ամօթ ու պատկառանք, ոչ մի միջոց չէին ինչպէս իրանց թեկնածուն անցկացնելու: Ընտրութիւնները վերջացան երկու ժողովում, որոնցից առաջինում պ. Կարապետ Մալաքեանը համառոտ կերպով նկարագրելով երէցփոխի հասարակական կոչումը, թեյն անհոգութեան մասնավոր այն բազմաթիւ անհրաժեշտ պահանջները, որոնց իրագործումը պիտի լինի նոր երէցփոխի միակ ջանքը: Նա յիշեց, որ եկեղեցու յարգը թէ ներքին եւ թէ արտաքին անշուքութեան պատճառով ընկած է ժողովրդի աչքում: Մեր եկեղեցուն հարկաւոր է կանոնաւոր երեգեցիկ խումբ ունենալ, Ախալ-քալաքի պէս հայաշատ գաւառի համար անհրաժեշտ է ունենալ մի չորսնալի վարդապետ-գործակալ, վերջապէս եկեղեցու կիսատ վերանորոգումը եւ այլն, եւ այլն: Երէցփոխ ընտրվեց պ. Սեդրակ Մառնիկեանը, որը գնելով իր տուփը, ընտրվեց 13 ձայնով ընդդէմ 5-ի: Նա 25—30 թեկնածուներից միակն էր, որ յանկարգաւ քուէարկվի:
Ամսին 26-ին, տեղին հաշտարար դատարանում ճնշվում էին վախառութեան երկու հետաքրքրական գործեր: Մինչեւ այժմ գիւղացու անխղճօրէն կեղեքումը գործի մէջ գտնի էին եկեղեցական երկու յայտնի տուգներ— չամուրացի Թալովը Թաղամարտանց եւ գեծնորացի Թարութիւն Կարոյանց: Բայց այդ օրը, առաւօտեան ժամի 9-ին, մեղադարտի թիւով վրա բաղմը էր Ախալքալաքի «պատուաւոր քաղաքացի» Թալովը Մարգարէի, որի մի տարվալ արդիւնքը, 50 ռուբլին, նա մտադիր է պահանջել Պողոսից: Գանգատաւորն զինում է դատարան եւ խնդրում է արձանագրել իր գանգատը, բայց նրան պատասխանում են, թէ դեռ եւս ժամանակ չը կայ եւ թէ թող սպասի մինչեւ հետեւեալ նիստը: Թորոսի երկրորդ զինումին նոյն պատասխանն են տալին, իսկ երրորդ անգամ արդէն աւագ դատարանը յօնքնել կիտում է ու թթված դէմքով Թորոսին ասում: «Այ տղայ, չը գիտես անշուք ի՞նչ է, որ հողեւորի մասն մարդի բզի չըքում ես: Քեզ ասում են, որ դեռ ժամանակ չը կայ, ինչու չես հասկանում: Թորոսը զինի է ընկնում, թէ ինչն է ժամանակ չունենալու պատճառը եւ ճարտաստեալ հետեւեալ օրը ճանաչում է: «Այ տղայ, այսինքն նրա բռնուն է դնում մի կողմը թղթադրամ եւ մի բաժակ արագի է հրաւիրում: Այդ դէպքից յետոյ ժամանակը, ի հարկէ, գտնվում է եւ Թորոսի բողոքը անմիջապէս արձանագրվում է: Բայց գործի ճնշումը չուտով չէ կատարվում: Անցնում են չարքանքն ու ամիսներ: Թորոսի տուգը թղթադրամը վաղուց ծախսվել է, նրա խմացած արագը մարմնի է, իսկ գործը բողոքովն մոռացութեան է անցնում:

րով, որի դէմ դատ է սկսել Ադամ Շահնազարեան անունով մի խեղճ ջգրաչէնցի:
1882 թ.ին յիշեալ Ադամ Շահնազարեանց, անտեսական ամենաթշուառ դրութեան մէջ լինելով, դիմում է պ. Մարգարովին եւ 8 կօտ (8 պուլ) ցորեն խնդրում «չարեհոյ», այսինքն վեց ամսվալ դրամագլխի քառորդը վճարելու պարտաւորութեամբ, որ անում է 50 /: Բայց վերջինս, բաւական չը համարելով առաջարկած պայմանը, կրախաւոր էլ է պահանջում, ուստի եւ գանգատաւորը ստիպված է լինում իր երաշխաւորի հետ միասին ապ 8 կօտի մուրհակ: 1887 թ.ին պարտքը քառապատկովում—գանում է 32 կօտ, որից պարտապան Շահնազարեանցի երաշխաւորը 27 կօտ ցորեն տալով իրը ազատվում է երաշխաւորութիւնից: Բայց պ. Մարգարով, առանց ոչնչացնելու 32 կօտ ցորենի մուրհակը, 5 կօտի մուրհակ էլ վերցնում է առանձնապէս Շահնազարեանից, որը 1887 թ.ից մինչեւ այսօր 114 ռուբլի փողով ու անասուններով պ. Մարգարովին վճարելուց յետոյ, այժմ դարձեալ պարտ է մնում 24 կօտ ցորեն եւ 24 կօտ գարի: Բայց «պատուաւոր քաղաքացի» պ. Մարգարով, երկիւղ կրելով, որ հաշտարար դատարանում կարող են վախառութեան կասկածներ ծագել, մուրհակը յանձնում է ջգրաչէնցի Կօպէլեանցին շինական դատարանում գանգատվելու, ուր, ի հարկէ, վախառութեան մասին հարց անգամ չէ կարող լինել: Մեղադրվողին պաշտպանում էր երդուաւ հաւատարմատարի օգնական պ. Նիկոլայեւ: Իսկ գանգատաւոր Շահնազարեանցին պաշտպանում էր առանց վարձատրութեան մի յարգելի երիտասարդ, պ. Յովհաննէս Գարեխանց, որի վրա եւ բարդեց իր վախառութեան մեղքը պ. Մարգարով, յիշեալ գանգատը համարելով նրա ներքնում, որի մասին կազմվեց արձանագրութիւն: Գանգատաւոր Շահնազարեանցի խնդրանքը գործի ճնշումը չուտով, որպէս զի միջոց ունենայ ներկայացնել գրաւոր դիմումներն եւ վկաներին, իսկ մեղադրվող պատուաւոր քաղաքացի Մարգարով ազատվեց երաշխաւորութեամբ:
Երկրորդ գործը գեծատուրեցի Գրիգոր Դօնդեանցի գործն էր. սա 1895 թ.ին իր համագիւղացի Գարութիւն Կարոյանից 86 ռուբլի պարտք վերցնելով, մինչեւ այժմ 40 ռուբլի տուգով վճարելուց յետոյ, 210 ռուբլի էլ պարտ է մնում: Այս գործի ճնշումը չուտով, նոյնպէս յանձնվեց, բայց մեղադրվող Կարոյանցն ուղարկվեց բանտ մինչեւ գործի ճնշումը: Սա վախառութեան երրորդ գործն է, որ վերաբերում է յիշեալ «Արուծիկ աղա» Կարոյանցին:
Ուրախալ է, որ վերջապէս գիւղացիներից ոմանք, ճանաչելով իրանց սոսակոխ արած պատիւն ու մարդկային իրաւունքները, զլուխ են բարձրացնում իրանց անխեղճ հարստահարչերի դէմ: Զավախցի

ՆԱՄԱԿ ՂԱԶԱՆԻ ԳԱՆԱԼՔԻՑ

Բարանա գիւղ, ապրիլի 28-ին
Ղազախի գաւառը, իր աշխարհագրական դիրքով աւազակութեան համար որպէս յարմար վայրեր ներկայացնող լեռնոտ երկիր, միշտ յայտնի է եղել իր աւազակային խմբերով: Ղազախի չարքաչ մշակը, ամառվալ տապ օրերում, Զարի է զգայվում յիշեցնել դատարաններին գործի մասին եւ Թորոսը ստիպված է լինում կրկին անգամ տեսնել աղա դատարանին: Արեւմտեան նշանակվում է գործի ճնշումը: Երբ, որի մասին նախօրոք յայտնվում է նաեւ Պողոսին: Ծանուցագիրը ստանալուն պէս Պողոսն էլ իր կողմից է շտապում դատարաններին տեսնել, որպէս զի կարողանայ ջրել հակառակորդի պահանջը: Ահա այստեղ սկսվում է զգուշիկ սակարկութիւն: Զարի սուղեաները զարմանալի անաթթութեամբ հրապարակ են հանում արդարութիւնը: Եւ անուրդի են դնում նրան: Վիճող կողմերին լաւ յայտնի է, որ յաղթանակը տանողը նա պիտի լինի, ով որ կարողանայ անել բարձր գին տալ եւ նրանք աշխատանքին մէջ ելն: Բայց երբեք պարտքը չը կարողանա լաւ կը համարէ գետինը մտնել, քան թէ հայտնաբերել այդ կարկուտին եւ թարկվել: Բայց ահա դատարաններից մէկը, չուխի փեշով սրբելով երեսի թուղը, մօտենում է զարմանալի Պողոսին ու նրան մի կողմ քաշելով, ականջին մի բան է փսփսում: Պողոսը փոքր առ փոքր հանդարտվում է եւ քիչ յետոյ սկսում է արդէն մտերմաբար զրուցել դատարանի բնու: Հետեւեալ օրը Պողոսը գանգատվում է Թորոսից, իբր թէ նա այս ինչ թեւից իրան պարտք է 80 ռուբլի խաղողի փող: Ի՞նչ ասել կուզէ, որ գործը բողոքովն հնարված է օրէնսպէս սուղեային խորհրդով, որպէս զի համար

րին աշխատելուց յետոյ էլ գիշերը հանդիստ քուն չէ ունեցել, նա միշտ երկիւղի ու սարսափի մէջ է անցկացրել իր դառն օրերը: Միայն վերջին երկու տարին, չորսհիւ գաւառապետ պ. Կանչիկի ընդունած եռամսհոտ եւ խիստ միջոցների, աւազակութիւնը մի փոքր մեղմացել է:
Հէնց որ սկսվում է դարունը, անտառը ծածկվում է տերեւներով, աւազակութեան համար բացվում է նոր «սեղան», եւ իսկոյն կազմվում է մի աւազակային խումբ: Ներկայ սեղանի համար յայտնվել է Սիրիկից փախած մի ինչ որ Գառ-Մամազ աւազակապետ, որն իր մօտ հաւաքելով մի քանի իր նմաններին, կազմել է աւազակային խումբ: Սա տարբերվում է իր նախորդներից նրանով, որ կողովաւորեւ նպատակով սրա նրա վրա յարձակվելուց չը բաւականանալով, շատ անգամ ուրիշների միջոցով բռնում, իր մօտ է տանում հարուստների գաւառներին եւ իր մօտ պահում է այնքան ժամանակ, որ այդ կենդանի աւարի ծնողից ստանայ մի յայտնի դուստր, հակառակ դէպքում սպառնում է իր մօտ պահած անմեղ պատանդի գլուխը կտրել:
Աւազակութիւնից ոչ պակաս տեղ է բռնում եւ գողութիւնը: Գիշեր չէ անցնում, որ գողութեան դէպք չը պատահի: Գողութիւնն այն աստիճան յանդգնութեան է հասել, որ շատ անգամ գողացած կենդանին կէս գնով վաճառում են իր տիրոջը:
Շատ դէպքերից միայն մէկը յիշեցնեմ: Անցեալ օրը գողացան Պ. Երկու ձին, երկու եղբւր եւ մի գոմէշ: Երկու եղբւր օրից յետոյ յայտնվեց, որ գողերը «Այրում» կոչված թուրքերն են: Պ. Երկու շտապեց նրանց մօտ եւ 5 կենդանիների համար 90 ռուբլի վճարելուց յետոյ միայն կարողացաւ յետ գնել:
Ա. Տ. խ.

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱՋԷՏԻՑ

Ապրիլի 29-ին
Վարդանանքը դեռ շարունակվում է: Կողագործը դառն մասածաւքների մէջ խորանագլած, խոփն ու ձեւիչը չալակած, գլխակոթ շտապում է դէպի դաշտ: Դառն է նրա դրութիւնը, որովհետեւ մի օրվալ համար ցանկուսերում ունի, իսկ միւս օրվալն ոչ: Նոյն վիճակի մէջ են նաեւ շրջակայ գիւղերի աւազակները: Շատերը նոյն իսկ «մի ձանկ» հացահատիկ չունեն սերմելու համար եւ այդպիսիների արտերը եւ վարկահողերը կամ ծառայում են ուրիշին: Նախնի տարեվարձով (չունեն 40—50 կօպէկ, դեռեալների հաշուով 2 ր. 40 կ.—3 ր.) կամ ծախվում են նրանց պարտքի տարեկան տոկոսները: Կողագործն համարում է կամ թէ միւսնում են անցնում, արեւի առաջ չորանալով... Իսկ շտապն էլ լծկաններ չունեն, որոնցով կարողանային կամ օրավարձով տալ կամ թէ ուրիշի հետ «խիսար» լծել-վարելու:
Այդ իրողութեան պարզ ապացոյց է այն հանգամանքը, որ առաջ, երբ դեռ հողը բերել էր, պարտաւոր էր, տեղակալ հողագործները ցանում էին խալվարներով, իսկ այժմ, ընդհակառակն, ցանքը կատարվում է պուղերով եւ նոյն իսկ ֆունտերով... Սակայն երկրագործ դասը այդքանով կարող է վարձատրվել իր դժոխային աշխատանքի փոխարէն.—սա ընդհանուր կարծիք է բոլորի համար, որովհետեւ նախկին հո-

ղագործական կանոնաւոր կազմակերպութիւնը անգամ հազիւ էր կարողանում վարձատրել աւազակների աշխատութիւնը... Բայց եւ այնպէս «չուտանք» առ Աստուծո», ասում է ցանք րարը եւ ձանկով հացահատիկը սփռում սեւ հողի մէջ...
Ինչպէս յայտնի է, Նոր-Բայաջէտի գաւառի աղքատ գիւղերի աղգարնակութեան նպատակով լինելու համար, կառավարութեան կողմից օգնութիւն ստացվեց: Կարեւր շատ գլխի էր մանաւանդ այս ցանքի միջոցով, երբ չըջակայ գիւղերից շատերը բաւական նրպատ ստացան եւ իրանց ցանքերը կատարեցին: Նոր-Բայաջէտի տեղական չքաւորներն իր նոյնպէս սերմացու մատակարարելու համար հասարակութեան մի մասը խնդրամատոյց եղաւ կառավարութեան: Սակայն այդ խնդրը անհետեւեալ մնաց, որովհետեւ հասարակութեան միւս մասը, որ կարեւր չունէր նպատակ ստանալու չերաշխաւորեց չքաւոր դասին: Բնականութեան համար Մինչդեռ նպատակները բաժանվում են հասարակութիւնների փոխադարձ երաշխաւորութեամբ: Այդ դէպքից յետոյ, տեղական հասարակութեան 2/3 մասը նորից ծաղով կայացնելով կրկին վիճի կայացրեց եւ խնդրամատոյց եղաւ կառավարութեան: Նպատակ ստանալու յոռուով, չը նայած որ այդ նպատակը թէեւ ցանքերին չի հասնի օգնութեան, քանի որ ժամանակը արդէն անցնում է, բայց կարող է մեղմացնել ընդհանուր կարեւրը:
Տեղական բերքերը այնքան նուազ էին անցեալ տարի, որ վեց ամիս չանցած շատերը սպասեցին իրանց պաշարը: Նոյն իսկ աշնանը, բերքերի հաւաքման եւ վաճառահանման ժամանակ, քաղաքային կէտքի տակ, բայց մի քանի անդաւն բերքերից, այն է կաղամբից, կարտօֆիլից, բոլկ ու գաղարից, ոչինչ չէր կարելի գտնել: Յորին ու գարին, որ կաղամբ են տեղական արդիւնաբերութեան գլխաւոր մասը, աչքով չենք տեսնել բազարում ծախելու: Այժմ շուկայում կը գտնէք միայն մի քանի տոպրակ ալիւր՝ ուրիշ տեղից բերված եւ մի այդքան էլ դարման, որ ծախվում է ճշգրտով ու կշեռքով: Հացարդը այն աստիճան կարճ հասակ ունէր, որ շատ արտեր Նոր-Բայաջէտի շրջակայքում ձեռքով փետել անգամ անկարելի եղաւ եւ այդ պատճառով այս ձմեռը զգալի եղաւ անասունների կերի մեծ պակասութիւնը: Մի խօսքով՝ անցեալ տարի մի շարքաւորաւ տարի էր մեղ համար, երբ աւաւարի ժամանակաւոր կոտորուց անասուններին, անբերրիութիւնը գրկեց բոլորին հայի արդիւնքից, երաշտը չուրացեց բուսականութիւնը, փչացրեց խոտը, այրեց կանաչի արմատը եւ այլն: Եւ ահա այդ պատճառներով հողագործութիւնը ոչ մի կանոնաւոր հետեւեալ չէ ներկայացնում: Կենսական մթերքները աւելի թանկացան քան անցեալ տարի, անասունների կերը մէկին երեք բարձրացաւ: Գին կողմից, հացը քառապատիկ գին գտաւ, լծկանները անմատչելի դարձան գների կողմից եւ այլ այսպիսի աննպատ հանգամանքներ:
Գ. Սինանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆ

Այսօր, մայիսի 6-ին, լրանում է ուռաց հռչակաւոր զօրավար Սուլթանի մահվան հաւիւրամեակը: Ռուսաստանը այդ տարեկանը Պողոսի սիրտը չանկի, համ էլ պլոկելու: Նոր դուռը բացվի:
Այսպէս մեր դատարանները, որոնց պարտականութիւն է կուռնելին ու վիճողներին հաշտեցնել, երկպառակութիւններն ու տարաձայնութիւնները վերացնել եւ ամեն կերպ նըպատակ գիւղացիների փոխադարձ համերաշխութեան ու խաղաղութեանը, ընդհակառակը գիւղացիներին միմեանց հետ թշնամացնում են: Դիմաւոր գիւղում վիճեր ու կոխներ են սերմանում, որպէս զի կարողանան պղտոր ջրում ձուկ որսալ... Այն, սա փաստ է:
Բայց որքան լաւ բան կը լինէր, եթէ գիւղական դատարանի համետ պաշտօնը յանձն առնէին մեր գիւղերում գտնվող օրինաւոր փոքր ի շտաճ կրթված երիտասարդները: Որքան կարող էին նրանք բարձրացնել ընկալի, ցեխոտված արդարութիւնը եւ որքան միմեարեութիւն կը պատճառէին թշուառ գիւղացուն: Որը արդէն վերջնականապէս յուսահատվել է չարչի սուղեաների անխեղճ հարստահարութիւններից:
Ա. Շահնազարեանց

այսօր տօնելու է հանդիսաւոր կերպով: Երէկ, կովկասեան զօրքերի հրամանատարի կարգադրութեամբ, թիֆլիսի Ալեքսանդր-Նեվսկի զինուորական մար կեղեցեալ, ինչպէս նաեւ ուրիշ բոլոր զինուորական եկեղեցիներում հոգեհանգիստներ կատարվեցան:

Թիֆլիսում մի խումբ անձինք մտադիր են հիմնել կուր անխոր ժողովրդի բոլոր դասակարգերի համար, որտեղ «կարելի լինէր օրվայ յօդանշաններ աշխատանքից յետոյ, որպէս ասված է քաղաքում տարածած հրահրարթղթի մէջ, պարապել որ եւ է ուսանելի գործով, որ թէ ֆիզիքական եւ թէ մտաւոր դուարձութիւն պատճառէր»: Այսպէս, օրինակ, բացի ընթերցանութիւնից եւ հրապարակական դասախօսութիւններից, մտադրութիւն կայ կուրում զբաղվել եղբարականութեան, չորհիւ եւ օրային օյժերի, նոյնպէս եւ չ ճառագայթների տեսութեան եւ գործադրութեան վերաբերեալ փորձերով, նկարչութեամբ, արհեստներով, լուսանկարչութեամբ, երաժշտութեամբ եւ երգեցողութեամբ: Կուրի կազմակերպութեան համար նշանակված ժողովը կայանալու է առաջիկայ կիրակի, ամիս 7-ին, ժամը 4-ին կէսօրից յետոյ, քաղաքային խորհրդի դահլիճում:

Ապրիլի 27-ին, Պետերբուրգում, ուսաց կայանքական հանդիսական ընկերութեան արեւելեան բաժնի նիստում պրոֆէսոր Ն. Մարր կարգադր մի զեկուցում—«Հեթանոս Վրաստանի աստուածները, ըստ ս. Նունէի վարձագրութեան»: Պրոֆէսորը, հիմնվելով վրաց պատմագիրների եւ ս. Նունէի վարձագրութեան վրա, ընտրուեց այն աստուածներին, որոնց երկրպագում էին վրացիները մինչեւ քրիստոնէութեան ընդունելը: Բոլոր աստուածները թուով 7 էին, որոնց մէջ էին նաեւ Աֆրոդիտէ եւ Արմազ: Կուրպաշտութեան, պրոֆէսոր Մարրի կարծիքով, վրաց մէջ սկսվել է Ալեքսանդր Մակեդոնացու ժամանակ, որ արդեւել է մինչեւ այդ ժամանակ վրաց մէջ ընդունված երկնային մարմինների պաշտամունքը:

Այսօրվանից սկսած անդրկովկասեան երկաթուղու գնացքները պէտք է երթնեն Նոր ցուցակով: Այսուհետեւ ժամերը պէտք է նշանակվեն Պետերբուրգի ժամանակի հաշուով: Պետերբուրգի եւ թիֆլիսի ժամացույցների մէջ զանազանութիւնը 58 րոպէ է կամ մոտաւորապէս մի ժամ:

Պարիզի համալսարանային ցուցահանդէսի միջազգային փոփոխ անդամներ ուսաց երկրագործութեան միջնորդութեան կողմից նշանակվում են՝ անտառային ինստիտուտի գիրկէկտօր Կէր, առանձին յանձնարարութիւնների աստիճանաւոր Կոյսօսով, գիտական յանձնաժողովի անդամ Բազարով, Մոսկովայի գիւղատնտեսական ինստիտուտի պրոֆէսորներ Վիլլամ եւ Կուլեշով ու ինժնային ինստիտուտի պրոֆէսոր Կոյսովսկի:

Ստացանք իշխան Ի. Անդրոնիկովի «Кубы-тура пуса на Кавказе», որ պարունակում է իր մէջ կովկասեան բնօրին մասին մանրամասն տեղեկութիւններ: Գրքի մէջ գետեղված են բազմաթիւ աղբիւսակներ: Գրքը, որ բազմապատկ է 300 երեսից, հրատարակված է երկրագործութեան միջնորդի կովկասեան լրագրի զիւանաւոր ծախքով:

Մեզ հաղորդում են, որ թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը պէտք է կայանայ հետեւեալ չարագայի 1899 թուի գործունէութեան տեղեկագիրը եւ տեղի կուսնեան պաշտօնատար անձերի ընտրութիւնները:

ՂԱՄԱՐԼՈՒԻ գիւղից մեզ գրում են. «Մեր չրջակայ գիւղերում այս մի քանի օրվայ ընթացքում անյայտ չարագործներ վեց ջրաղաց պղծելու ժողովուրդը դրան «ջրաղացների խօսքի» անունը տուեց: Բացի ջրաղացի այրելը, միջի եղած քարերն էլ ջրաղաց են: Առ այժմ «ջրաղացների խօսքի» վերջացած է. դրան յաջորդում են մի շարք գիւղերային ժողովութիւններ անհետում եւ խանութներում: Այս շարագործներն էլ գտնել չէ լինում»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՅՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

Պարիզ, ապրիլի 26-ին

Պարիզում այս օրերս լայն տեսաւ երաժիշտ պ. Լ. Նեղիզարեանից խմբագրութեամբ հայ

ժողովրդական երգերի մի ձայնագրած ժողովածու հայերէն, ֆրանսերէն եւ իտալերէն լեզուներով—«Հաւաքածոյ հայոց ժողովրդական երգերի»—(Recueil de chant populaires armeniens):

Այս գործի աշխույթները մեծապէս նպաստել են ֆրանսիացի արեւմտաւոր երաժշտագէտներ, ինչպէս Ռէյնի, Բալլի-Դիւկաուրէ, Ժ. Մարրի, Վենտան Դէնդի, Ծարլ Բօրլ, Վեկերլէն, Ժիւլ Շանսել, ինչպէս եւ ուրիշ երաժիշտ Կոզաշնիկո:

Նախաբանը գրել է ֆրանսիացի հնագէտ եւ արեւելագէտ Պիլը Օրբի: Ուշադրութեան արժանի է ի միջի այլոց արեւելագէտ ֆրանսիացու այն միտքը՝ թէ հայկական մեղեդին, հայ եղանակներն առհասարակ չեն կարող եւրօպացու երաժշտական ճաշակին հակառակ երեւալ, «որովհետեւ հայկական հանձարը—ասում է անուանի հեղինակն այդ նախաբանում—բնաւ օտար չէ մեզ՝ եւրօպայիցներին, որ այն մեղեդիները, որոնք այս հեռավոր ցեղին այնքան հնազուդ են, երբեք մեզ օտարներ չեն կարող թուալ եւ ինչ որ գեղեցիկ է նրանց համար՝ հաւատարմապէս կարող է նոյնը լինել եւ մեզ համար: Որովհետեւ դուրս եկած հեռավոր ժամանակի սահմաններից, որ պատմութիւնը դժուարութեամբ միայն կարող է ճշգրիտ հայ ժողովուրդը իր ծագումով մի եւ նոյն ցեղին է պատկանում, ինչ եւ մենք—հնդկա-եւրօպական ցեղերի ազգակցութեան՝ լայն սահմանների մէջ: Եւ ուրեմն նա արժանի է մեր ուշադրութեան եւ հետաքրքրութեան, նա ունի մեզ հետ իր պատմական եղբարակցութիւնը, հանձարի որոշ չափի նոյնութիւնը՝ Նա լեզուի ու գեղարուեստի մէջ կան մի շարք մասնականութիւններ, որոնք զարմացում են իրեն ինչ որ անորոշ եւ հեռավոր յիշատակներ եւ մեզ սակ եւն ապրի» «բայց դրանք մեզ համար անանսօթներ չեն»:

Պ. Նեղիզարեանը, նախ քան հայկական մօտիվները հրատարակութիւնը, երգել է Պրանսիայում ու Անգլիայում եւ համարեալ ամեն տեղ, ինչպէս ինքն ասում է իր «առաջաբանում», առանձին ընդունելութիւն են գտել մեր ժողովրդական եղանակները: Ահա այն հանգամանքը, որ ի միջի այլոց քաջալերել է պարսիկն ձեռնարկել իր այս գեղեցիկ գործին—«Ճանաչելիքն տալու ամբողջ Հայաստանի ժողովրդական երգերը նոյն այն մեղեդիով, որ երգում են մեր հայրենակիցներն իրանց մայրենի հողի վրա, ահա այն նպատակը, որին մենք նուիրել ենք այս վերջին տարիների աւանդադր ժամերը», ասում է նա իր առաջաբանում:

Նա յայտնում է նոյնպէս, որ երկու ամիսը մի անգամ պարբերաբար հրատարակվում է մի տեսարակ: Այս առաջին տեսարակը բաւական չեղէ հրատարակութիւն է՝ մաքուր, հաստ թղթի վրա եւ երեսը զարդարված է Անիի ս. Լուսնու լորիէի եկեղեցու նկարով: Երեք լեզուով եւ եւրօպական նոտերով ձայնագրված են առ այժմ հետեւեալ եօթ երգերը. 1) «Արաքսի արտասուք», 2) «Հերիք որդեակը», 3) «Կիլիկիա» (երգ որ բացվին), 4) «Հայրիկ», 5) «Զիմ գլին», 6) «Բոյիւ բարձր», 7) «Օրօրոցի երգ», 8) «Արի իմ տրակա»:

Այս երգերից մի քանիսը ինքը պ. Նեղիզարեանն է ձայնագրել, որ յետոյ ներդաշնակել են ֆրանսիացի երաժիշտները, որոնց անունները յիշատակելու առիթ ունեցանք, միւսները ձայնագրել ու ներդաշնակել են նոյն ֆրանսիացիները եւ օրօրոցի երգը միայն Կոզաշնիկո: Երգերի ֆրանսերէն թարգմանութիւնը կատարել է մեծաւ մասամբ Պիլը Օրբի եւ իտալերէնը Պ. Բօնալլիտա:

«Մենք հաւատարիմ ու բարեխղճ թարգման եղանք մեր ժողովրդական գեղարուեստի, ասում է պ. Նեղիզարեան, ներկայացնելով մեր մեթօդները նոյնպէս, ինչպէս երգում է նրանց հենց մեր ժողովուրդը»: Եթէ եւրօպական նօտաների տակ պահպանված է հայկական եղանակների ոգին, բնատրուութիւնը, ներութիւնները, ինչպէս հաւատարմապէս է պ. Նեղիզարեան, նոյնը է կարելի ասել սակայն երգերի թարգմանութեան մասին. այստեղ մի բանը ընդհանրական խառնակութիւն է տիրում: Մենք զարմանքով նկատեցինք, որ բացի «Մայր Արաքսի», որի թարգմանութիւնը Նար-Բէլլին է, մնացած երգերի թարգմանութիւնները չափաւ եւ չափաւ են բնագրից, երբեմն նոյն իսկ բոլորովին տարբեր բովանդակութիւն ունեն: Չենք կարծում, որ այսպիսի թերութիւնը անհրաժեշտ, անխուսափելի լինէր երգերի երաժշտական չափերին յարմարեցնելու, ներդաշնակութեան տեսանկէտից: Մի քանի օրինակներ

գտնել աւելորդ չը նկատվի մեր նկատողութիւնն ապացուցանելու համար:

«Մեր երգերն ունինք հեռու տեղերում, «Նոքա մեր վրա լուիկ արցունք են թափում»:

Ֆրանսերէն թարգմանված է՝

O, freres, qui vivez sous des cieus elements Venez nous aider a sortir des tourments!

Եթէ այս ֆրանսերէնը կրկին հայերէնի վերածվի, կը ստացվի մի նոր երգ:

Ահա մի այլ օրինակ՝

«Զիմ խառն ծամ թիւն ի ծովն»: Je te donnerai, veux tu de mes cheveux, Va chercher dans la mer l'anneau d'or.

Եւ այսպէս հայերէնում կապան է առաջարկում, ֆրանսերէնում մազերը, որպէս զի լողաւորը հանի ծովից l'anneau d'or—ոսկէ օղակը, ինչ որ հայերէնում ասված է «ծամ թիւն»:

Կամ այս.

«Մի որդին չուղէ ազաւոր դաւաճաւ»: Mon fils ne veut pas de charts amoureux.

«Մի որդին չուղէ սովորաբար դաւաճաւ»: Mon fils ne veut de tes monceaux d'or.

Կարծում ենք այսքանը բաւական է ապացուցանելու, որ թարգմանութիւնները ֆրանսերէն (երեւի նաեւ իտալերէն) չափազանց թերի են: Յայտնենք սակայն, որ իր ապագայ հրատարակութիւնների մէջ այս թերութիւնը կը խուսափի համակերպ երաժշտագէտը, մասնաւորապէս որ այդ անհարկն չէ: Զննարիտ է, որոնք հրատարակութեան նպատակը գրականութեան զարգացման չէ, այլ երաժշտական, բայց միթէ մէկը կարող է խանգարել միւսին. եթէ օգտակար է, որ եւրօպայիցն իմանայ, թէ մենք ինչպէս ենք երգում, կարծում ենք նոյնքան, եւ աւելի օգտակար է, եթէ նա իմանայ, թէ մենք ինչ ենք երգում, ինչով ուրախանում, ինչ ողբում, ինչ ուրախ: Իսկ այսպիսի թարգմանութիւններով եւրօպացին հազիւ թէ կարողանայ ճանաչել մեր հոգու ցաւերը եւ ուրախութիւնները:

Այս բոլորով հանդերձ, ուրախ ենք ասելու, որ գեղեցիկ է գործը, գեղեցիկ է նպատակը: Եւ ի ն

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, Այստեղի քաղաքագլուխը քաղաքային տան մէջ պաշտօնապէս ընդունենալէս հարաւ-աֆրիկական պետութիւնների պատգոն մուտքներին եւ հաւատացրեց նրանց, իէ նրբանքը պարտաւոր ընդունելով իրենց եւ գտնենալ ապաստանի ժողովրդի կողմից: Պատգամաւոր

КАПИЛЛЕРИНЪ

НОВОЕ
СОВЕРШЕННО
БЕЗВРЕДНОЕ
СРЕДСТВО
ВОЗВРАЩАЕТЪ СЫДЫМЪ
ВОЛОСАМЪ
ИХЪ ПРЕЖНІЙ ЦВѢТЬ
ЦѢНА 2 РУБ.

А. СІУ и К°

